

УДК 02:[37.014.6:005.642.4:024

DOI: 10.31866/2617-796X.5.2.2022.270131

Хрущ Світлана,*заступник декана факультету дистанційного навчання,
Київський національний університет культури і мистецтва,
Київ, Україна**svektor.ua@gmail.com**<https://orcid.org/0000-0001-9349-7762>*

МЕДІАТЕКА ЯК РЕСУРСНИЙ ЦЕНТР ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ ЯКОСТІ ОСВІТНЬОГО ПРОЦЕСУ

Метою статті є дослідження діяльності медіатек у розрізі провадження освітнього процесу, а також висвітлення сучасних інноваційних підходів до організації якісно нового освітнього простору.

Методи дослідження. У процесі дослідження використано загальнонаукові методи, такі як гіпотетичний метод, метод аналізу та синтезу, що дало змогу авторові проаналізувати діяльність медіатек в освітньому контексті з погляду ресурсного забезпечення якості освітнього процесу.

Наукова новизна дослідження полягає у висвітленні сучасних підходів до організації інноваційного освітнього простору із залученням інформаційних технологій для надання якісних інформаційних послуг, спрямованих на навчальну та наукову діяльність.

Висновки. Освітній складник є пріоритетним у діяльності бібліотек, тому важливим є забезпечення доступу до якісної наукової та навчальної інформації. Крім надання широкого спектра інформаційних послуг, медіатека має бути простором для комунікації різних соціальних груп населення з метою здійснення популяризації освіти та реалізації концепції освіти впродовж всього життя. Завдяки діяльності Української бібліотечної асоціації, яка підписала Меморандум про співпрацю з Міністерством цифрової трансформації для сприяння розвитку цифрової грамотності, велика кількість бібліотек України перетворилася на освітні хаби з покращення цифрових навичок населення на базі платформи «Дія. Цифрова освіта». Більшість українських бібліотек запроваджує освітні проекти, які спрямовані на покращення знань у різних галузях науки та культури. У цій статті розглянуто та проаналізовано вітчизняний і зарубіжний досвід діяльності медіатек як освітніх хабів, спрямованих на створення та надання доступу до якісно нового освітнього контенту.

Ключові слова: медіатека; бібліотека; освітня діяльність; освітній хаб; інформаційні послуги.

Вступ. У людській свідомості бібліотека завжди буде осередком просвітництва та культури. Постійна потреба в інформації примушувала звертатися до літературних джерел, доступ до яких століттями надавали книгозбірні. З розвитком технологій інформатизація вийшла на новий рівень і кожен може знайти

відповідь на будь-яке запитання, маючи доступ до інтернету. Тому необхідність трансформації бібліотек в їх традиційному розумінні до сучасних медіатек усвідомлюють в усьому світі. Якість бібліотечного обслуговування залежить від якості бібліотечно-інформаційних послуг, що спрямовані на інтереси користувачів і задоволення їхніх інформаційних запитів.

ДСТУ ISO 16439:2016 (ISO 16439:2014, IDT) «Information and documentation – Methods and procedures for assessing the impact of libraries. Інформація та документація. Методи та процедури оцінювання впливу бібліотек» (Державний Стандарт України, 2016), прийнятий в Україні, розроблено з ціллю стратегічного планування та управління в бібліотеках, а також для підвищення цінності бібліотек у наукових дослідженнях, освіті, культурі, їх важливості для соціального та економічного життя. Це означає, що роль бібліотек для суспільства, його становлення та розвитку є досить важливою. Тому створення такої системи надання інформаційно-бібліотечних послуг, яка постійно розвивається й удосконалюється, ефективно впливає на здійснення підготовки висококваліфікованих фахівців, зокрема на якість освітнього і науково-дослідного процесів, що є досить важливим завданням.

Результати дослідження. Ролі бібліотек у сучасному житті, зокрема освітньому складнику впливу бібліотек на суспільство, присвячені дослідження багатьох науковців. А. Венідиктова у своїй праці «Міжнародні стандарти якості бібліотечно-інформаційного обслуговування» (2017) зазначає, що *вплив бібліотек на особу*, відповідно до ДСТУ ISO 16439:2016, може призвести до таких позитивних результатів, як, наприклад, підвищення компетенцій, поведінкові зміни, успіхи в навчанні та кар'єрі. Крім того, незмінним залишається позитивний вплив бібліотек на успіхи в наукових дослідженнях, у навчанні, розвитку професійності. У кожному із зазначених напрямів інформаційна діяльність сучасної медіатеки спрямована на заощадження часу в процесі пошуку інформації, удосконалення навичок аналізу та синтезу опрацьованої інформації, дослідницьких навичок і критичного мислення, а також підвищення інформаційної грамотності в цілому. За допомогою зацікавлення окремих осіб та їх залучення до бібліотек як користувачів інформаційних послуг вплив бібліотечної установи може поширюватися на соціальні групи, спільноти, громади. Отже, популяризація діяльності медіатек, зокрема їх освітнього складника, залежить від впливу на кожну людину та суспільство в цілому. Такий вплив буде сприяти позитивній ролі бібліотеки в суспільному житті, залученню дослідницьких грантів, найкращих дослідників, викладачів, учителів, науковців, студентів. Маючи потужні інформаційні ресурси, книгозбірні є незамінними партнерами освітніх установ, які можуть забезпечувати якісно новий рівень сучасної освіти, застосовуючи інноваційні цифрові технології.

Результати аналізу українських і закордонних бібліотечних вебсайтів у роботі Л. Сісіної (2020) свідчать про різні освітньо-комунікаційні практики, які пропонують бібліотеки на юридичні, економічні, культурні й освітні теми. Характер і зміст практик спілкування визначаються метою діяльності, кількістю користувачів і рівнем їхньої кваліфікації, формою взаємодії (традиційна чи віртуальна). Найактуальнішими формами такої взаємодії є семінари-тренінги, диспути, читацькі

конференції, презентації книг, відеолекції, вечір запитань і відповідей, виставкові проекти й інші заходи, спрямовані на підвищення рівня освіти громадян.

Аналіз проектної діяльності українських бібліотек показує, що більшість проєктів спрямована на задоволення освітніх потреб суспільства. За даними Національної бібліотеки України ім. Я. Мудрого (Лагута, 2021), серед проєктів, поданих бібліотеками до Українського культурного фонду за підсумками грантового сезону 2021 р., переважають такі:

- «Від скіфів до зірок» – створення та популяризація книги з 3D аудіовізуальними образами та квестом на основі AR-технологій (Дніпропетровська обласна універсальна наукова бібліотека ім. Первоучителів слов'янських Кирила і Мефодія);
- «На користь розумового процвітання...» (Херсонська обласна універсальна наукова бібліотека ім. Олесь Гончара);
- «Літній читальний зал "LITERA"» (Одеська національна наукова бібліотека);
- «Літературно-театральний хаб як варіативний інструмент розвитку мережі бібліотек» (Централізована міська бібліотечна система для дітей, м. Одеса);
- «Григорій Сковорода. ММС: Минуле. Майбутнє. Сучасне» (Херсонська обласна бібліотека для дітей імені Дніпрової Чайки).

Серед поданих на розгляд понад 50 % проєктів освітнього спрямування. Це підтверджує, що одним з пріоритетних напрямів діяльності бібліотеки є саме освітній, який у сучасних умовах потребує особливої уваги.

В Україні з 2014 року реалізується інноваційний освітній проєкт «Шкільна електронна бібліотека "ШБІЦ-інфо"» (<https://www.airo.com.ua/innovatsiynyi-osvitniy-proekt-shkilna-elektronna-biblioteka-shbits-info/>). Одним з основних завдань проєкту є створення на базі шкільних бібліотек сучасного інформаційного середовища, де буде діяти принципово нова система взаємодії з учасниками навчально-виховного процесу із застосуванням інформаційно-комунікаційних технологій. Основним принципом побудови такої системи є використання комп'ютерної техніки та мобільних гаджетів з аплікацією готовою до використання навчальної інформації. В основі проєкту лежить повнотекстова електронна система, інформаційний фонд якої налічує понад 8000 документів.

Освітнім проєктам приділяє велику увагу більшість українських бібліотек, адже якісна освіта сучасної молоді сьогодні в пріоритеті, так само як і освіта впродовж життя для дорослого населення. Наприклад, Публічна бібліотека ім. Лесі Українки (м. Київ) провадить реалізацію таких проєктів, як (Проєкти та програми бібліотеки, 2021):

- проєкт «Твоя інформаційна та медіа-бронея», який має на меті підвищити медійно-інформаційну та цифрову грамотність громадян;
- правопросвітницькі проєкти, зокрема «Правова допомога онлайн» та «Правос», направлені на підвищення юридичної грамотності українців і формування правової культури в суспільстві;
- проєкт «Краєзнавчі читання», орієнтований на популяризацію нових досліджень і поширення краєзнавчої інформації задля зацікавлення користувачів;

– проєкт «Академія красеного письменства», спрямований на розвиток літературних здібностей у дітей і молоді; таке навчання передбачає засвоєння нових знань та їх критичний аналіз.

В Україні саме бібліотеки покликані відігравати важливу роль у розбудові медійно та інформаційно грамотного суспільства. Вони вже стають територією знань і розвитку навичок, що допоможуть населенню орієнтуватися в медійному та інформаційному середовищі. Українська бібліотечна асоціація із січня 2020 року є партнером проєкту з цифрової грамотності «Дія. Цифрова освіта» Міністерства цифрової трансформації України (<https://osvita.diia.gov.ua>). Для забезпечення доступу відкрито понад 6000 хабів цифрової освіти, до переліку яких входять, зокрема, і бібліотеки.

Отже, сучасні бібліотеки України та світу – своєрідний інформаційно-медійний простір, метою діяльності якого є застосування сучасних форм і методів надання інформації, зокрема в освітньому контексті. Відповідно до Стратегії розвитку бібліотечної справи в Україні до 2025 року «Якісні зміни бібліотек задля забезпечення сталого розвитку України» один з основних складників розвитку суспільства, інтелектуальний, не можливий без бібліотек. Розглядаючи бібліотеку як ресурсний центр забезпечення якості освітнього процесу, необхідно розуміти, що бібліотеки різняться відповідно до цільової аудиторії: є публічні бібліотеки, наукові, дитячі. Отже, ресурсна база таких бібліотек теж має своє цільове спрямування. Але незважаючи на це, книгозбірня все ж залишається місцем проведення інтелектуального дозвілля незалежно від організації форми доступу до бібліотечного фонду.

Бібліотеки виступають в ролі освітніх хабів, де користувачі можуть отримувати оперативний доступ до необхідної інформації через читання книг, доступу до електронних ресурсів. Сучасні медіатеки є простором для самореалізації в освітній, творчій, культурній, громадській та будь-якій іншій сфері.

Відповідно до статистики чисельність освітянських бібліотек в Україні є найбільшою й об'єднує 18066 бібліотек Міністерства освіти і науки України та Національної академії педагогічних наук України. Це свідчить про необхідність забезпечувати такі ресурсні центри необхідним обладнанням для надання якісних освітніх послуг, оскільки потреби користувачів змінюються з розвитком технологій, особливо це стосується молодого покоління.

Надаючи доступ до різноманітної інформації, наукової, економічної, політичної, культурної, соціальної та правової, бібліотеки допомагають людині підвищувати свій рівень освіченості, а відтак здійснювати усвідомлений вибір у політичному та громадському житті. Зазнавши цифрових трансформацій і перетворившись на сучасні медіатеки, бібліотеки стали привабливим простором для користувачів і сьогодні відіграють важливу роль у наданні кожному громадянину можливості підвищувати свій освітній рівень та навчатися впродовж усього життя. Це сприяє розвитку культури та популяризації історії за допомогою організації виставок, зокрема віртуальних, де представлено оцифроване надбання української культури, і різноманітних соціокультурних заходів. Отож це позитивно впливає на громадянську свідомість, пропагує важливість освіти, що є особливо значущим

соціальним впливом, який здійснюють бібліотеки щодо майбутніх поколінь, зберігаючи документальну та культурну спадщину.

Під впливом технічного прогресу еволюціонує веборієнтована концепція розвитку бібліотек від класичних книгозбірень до інтерактивного інформаційного простору Web 2.0, семантичних технологій Web 3.0, інтернету речей, інтелектуальної обробки даних і штучного інтелекту.

Технології Web 4.0 передбачають розвиток штучного інтелекту, його застосування в смарттехнологіях розвитку Ambient Intelligence та Internet of Everything, які орієнтуються на інтелектуальну взаємодію з людьми та використовують алгоритми оптимізації, щоб максимізувати свої шанси на досягнення поставлених цілей.

У статті С. Назаровець та Є. Кулик (2017) розглянуто тенденції американського Center for the Future of Libraries, перспективи побудови цілісного уявлення концепції «Бібліотека 4.0» і нові форми та види бібліотечної діяльності, визначено тенденції майбутнього бібліотек.

Увагу приділено підходам до покращення якості освіти та підходам до навчання. Цікавість викликає мейкерспейс (MakerSpace) – це спеціальним чином обладнані лабораторії різного спрямування в медіатеках, громадських центрах, закладах освіти, де громадянам надають у користування спільні ресурси для здійснення досліджень, проектної роботи, навчання, опанування нових знань. Такі лабораторії можуть бути віртуальними й об'єднувати декілька закладів для більш потужної співпраці.

Висновки. Основним напрямом діяльності сучасних бібліотек є популяризація різноманітної інформації, зокрема наукової та навчальної. Розвиток технологій сприяє появі медіатек як інноваційних освітніх центрів, що забезпечують колаборацію між різними установами для створення сприятливого освітнього середовища.

Задоволення інформаційно-освітніх потреб суспільства досягають за допомогою використання соціальних мереж, що дає змогу доносити інформацію в зручний спосіб і розширювати коло послуг через залучення різних соціальних груп населення. Сторінки бібліотек у соціальних мережах є не тільки локальним інформаційним ресурсом, а й потужним засобом розповсюдження інформації про діяльність бібліотеки, проведення навчальних курсів, тренінгів, лекторіїв, що дає змогу охопити велику аудиторію зацікавлених осіб.

Престиж, привабливість, значущість, необхідність і конкурентоспроможність бібліотеки безпосередньо залежать від переліку та якості послуг, які там надають, а також зручності користування ними. Як сама бібліотека, так і її послуги мають бути доступними та зручними для всіх груп і категорій користувачів. Саме відповідні організаційні й технологічні інновації, засновані на аналізі змінних сфер інтересів і потреб читачів, покращують роботу бібліотек, підвищують їхній імідж та вплив. Урахування освітніх потреб населення та якісно новий підхід до створення освітнього простору є важливим під час створення якісного навчального контенту та покращення якості освітніх послуг.

СПИСОК ПОСИЛАНЬ

- Венідиктова, А.В., 2017. Міжнародні стандарти якості бібліотечно-інформаційного обслуговування. *Наукові праці Національної бібліотеки України імені В. І. Вернадського*, 48, с.100-112.
- Державний Стандарт України, 2016. *ДСТУ ISO 16439:2016 Інформація та документація. Методи та процедури оцінювання впливу бібліотек (ISO 16439:2014, IDT)*. [З наданням чинності від 2016-09-01]. Київ: Український науково-дослідний і навчальний центр проблем стандартизації, сертифікації та якості.
- Дія. Цифрова освіта. *Міністерство цифрової трансформації України*. [online] Доступно: <<https://osvita.dia.gov.ua>> [Дата звернення 07 серпня 2022].
- Інноваційний освітній проект «Шкільна електронна бібліотека «ШБІЦ-інфо», 2014. *Академія інноваційного розвитку освіти*. [online] 05 серпня. Доступно: <<https://www.airo.com.ua/innovatsiyniy-osvitniy-proekt-shkilna-elektronna-biblioteka-shbits-info/>> [Дата звернення 07 серпня 2022].
- Лагута, Л., 2021. Які проекти подавали бібліотеки на грант УКФ у 2021 році. *Блог Національної бібліотеки України ім. Я. Мудрого*, [online] 13 жовтня. Доступно: <<https://oth.nlu.org.ua/?p=5158>> [Дата звернення 07 серпня 2022].
- Назаровець, С. та Кулик, Є., 2017. Бібліотека 4.0: технології та сервіси майбутнього. *Бібліотечний вісник*, [online] 5 (241), с.3-14. Доступно: http://ekmair.ukma.edu.ua/bitstream/handle/123456789/12264/Biblioteka_4.0.pdf?sequence=1&isAllowed=y [Дата звернення 07 серпня 2022].
- Проекти та програми бібліотеки, 2021. *Публічна бібліотека імені Лесі Українки*, [online] 26 червня. Доступно: <<https://luki.kyiv.ua/bez-kategorii/proyekty-ta-prohramy-biblioteku/>> [Дата звернення 07 серпня 2022].
- Сісіна, Л., 2020. Комунікативний простір бібліотеки початку XXI ст. *Наукові праці Національної бібліотеки України імені В. І. Вернадського*, 60, с.276-294.

REFERENCES

- Dia. Digital Education. *Ministry of Digital Transformation of Ukraine*. [online] Available at: <<https://osvita.dia.gov.ua>> [Accessed 07 August 2022].
- Innovatsiyniy osvitniy proekt "Shkilna elektronna biblioteka "ShBITS-info" [Innovative educational project "School electronic library "SHBITS-info"], 2014. *Akademiia innovatsiynoho rozvytku osvity*, [online] 05 August. Available at: <<https://www.airo.com.ua/innovatsiyniy-osvitniy-proekt-shkilna-elektronna-biblioteka-shbits-info/>> [Accessed 07 August 2022].
- Lahuta, L., 2021. Yaki proekty podavaly biblioteky na hrant UKF u 2021 rotsi [What projects did libraries submit for a UKF grant in 2021]. *Bloh Natsionalnoi biblioteky Ukrainy im. Ya. Mudroho*, [online] 13 October. Available at: <<https://oth.nlu.org.ua/?p=5158>> [Accessed 07 August 2022].
- Nazarovets, S. and Kulyk, Ye., 2017. Biblioteka 4.0: tekhnologii ta servisy maibutnoho [Library 4.0: technologies and services of the future]. *Bibliotichniy visnyk*, [online] 5 (241), pp.3-14. Available at: <http://ekmair.ukma.edu.ua/bitstream/handle/123456789/12264/Biblioteka_4.0.pdf?sequence=1&isAllowed=y> [Accessed 07 August 2022].
- Proiekty ta prohramy biblioteky [Library projects and programs], 2021. *Publichna biblioteka imeni Lesi Ukrainky*, [online] 26 June. Available at: <<https://luki.kyiv.ua/bez-kategorii/proyekty-ta-prohramy-biblioteku/>> [Accessed 07 August 2022].

Sisina, L., 2020. Komunikatyvnyi prostir biblioteky pochatku XXI st. [The communicative space of the library at the beginning of the 21st century]. *Naukovi pratsi Natsionalnoi biblioteky Ukrainy imeni V. I. Vernadskoho*, 60, pp.276-294.

State Standards of Ukraine, 2016. *DSTU ISO 16439:2016 Informatsiia ta dokumentatsiia. Metody ta protsedury otsiniuvannia vplyvu bibliotek (ISO 16439:2014, IDT)* [DSTU ISO 16439:2016 Information and documentation. Methods and procedures for evaluating the impact of libraries (ISO 16439:2014, IDT)]. [Effective from 2016-09-01]. Kyiv: Ukrainian scientific research and training center for standardization, certification and quality problems.

Venidyktova, A.V., 2017. Mizhnarodni standarty yakosti bibliotечно-informatsiinoho obsluhovuvannia [International quality standards of library and information services]. *Naukovi pratsi Natsionalnoi biblioteky Ukrainy imeni V. I. Vernadskoho*, 48, pp.100-112.

UDC 02:[37.014.6:005.642.4:024

Khrushch Svitlana,

Deputy Dean of the Faculty of Distance Learning,

Kyiv National University of Culture and Arts,

Kyiv, Ukraine

svektor.ua@gmail.com

<https://orcid.org/0000-0001-9349-7762>

MEDIA LIBRARY AS A RESOURCE CENTER FOR QUALITY ASSURANCE OF THE EDUCATIONAL PROCESS

The purpose of the article is to study the activities of media libraries in the context of the educational process, as well as to highlight modern innovative approaches to the organization of a qualitatively new educational space.

Research methodology. In the process of the study, general scientific methods such as hypothetical method, method of analysis and synthesis were used, which allowed the author to analyze the activities of media libraries in the educational context in terms of resource provision of the quality of the educational process.

The scientific novelty of the research is to highlight modern approaches to the organization of innovative educational space with the involvement of information technology to provide quality information services aimed at educational and scientific activities.

Conclusions. The educational component is a priority in the activities of libraries, so it is important to provide access to quality scientific and educational information. In addition to providing a wide range of information services, the library should be a space for communication between different social groups to promote education and implement the concept of lifelong learning. Thanks to the activities of the Ukrainian Library Association, which signed a Memorandum of Cooperation with the Ministry of Digital Transformation to promote the development of digital literacy, a large number of libraries in Ukraine have become educational hubs for improving the digital skills of the population based on the platform Diia. Digital Education. Most Ukrainian libraries are implementing educational projects aimed at improving knowledge in various fields of science and culture. This article reviews and analyzes the domestic and foreign experience of media libraries as educational hubs aimed at creating and providing access to qualitatively new educational content.

Keywords: library; library; educational activity; educational hub; information services.

30.11.2022